

L'AMIC DE LES ARTS

GASETA DE SITGES

ANY II

30 DE NOVEMBRE DE 1927

NÚM. 20

«L'AMIC DE LES ARTS»

DIRECTOR
JOSEP CARBONELL I GENE

REDACTORS PERMANENTS
J. V. FOIX · M. A. CASSANYES · RAMON
PLANES · SALVADOR DALÍ · LLUÍS MON-
TANYÀ · DOMÈNEU FORMENT · SEBAS-
TIA GASCH

GRÀFICS
AGUSTÍ FERRER

AQUEST NÚMERO DE «L'AMIC DE LES
ARTS» HA ESTAT REVISAT PER
LA CENSURA

SUBSCRIPCIÓ L'ANY, 12 PTAS.
NÚMERO SOLT, 1 PTA.
SANT GAUDENCI, 2, SITGES

paraules, tota la sang, la mel i el fel que hom ha barrejat en aquest entretingut afer, — resta, doncs, closa, en el present número. I lliurada de l'ofec amb què tanta de passió personal amenaça d'ensorrar-la, la qüestió, la veritable qüestió de l'art moderna; el fet de la creació estètica pura en la vasta complexitat dels nostres dies; el concepte del clàssic, que no és pas, com algú sembla creure-ho, el de l'acadèmic, — l'acadèmia-panacea —

la vivesa que els caracteritza, nombre de connacionals han pensat que tot això de les preocupacions pictòriques són falòrnies per a les quals no val la pena de trencar el son, i que és precis evitar que d'altres (als quals hom bateja massa a les palpentes d'snobs) amb llur activitat mental, amb llur febre sensible, els el destorbin.

Cal, però, que aquells que així pensen reflexionin; cal, sobretot, que sàpiguen comprendre que el

quals els títols d'excel·lència resten mutuament atorgats.

Si L'AMIC DE LES ARTS fos la gasetta que voldríem, — i cada dia que passa la pensem més completa i millor — de xocs com el d'ara cada dia en tindria un. Tots no foren d'ordre artístic... I som segurs que no passarien gaires anys sense trobar en la producció artística de Catalunya el fruit del nostre inconformisme. Consti, de moment, que de dos anys ençà la cosa ja ha canviat, i que ens apuntem aquest èxit.

Obrim les nostres pàgines a tots aquells que noblement i sincerament vulguin aportar llur col·laboració als problemes que la producció estètica moderna sol·leva. Per admetre'ls en les nostres pàgines no demanem a llurs autors sinó que demostrin posseir un mínim de coneixements i de documentació sobre les matèries en les quals s'arrisquen d'opinar; que fugin de personalismes, és a dir, que es refereixin constantment a les idees que propugnin o refusin i a les

obres en què cristal·litzen, sense captenir-se de persones; que, per poc que puguin, curin, amb un domeny de sí mateix que resultarà encisador, de no definir rodonament una obra qualsevol amb la simple denominació de *subjectiva* o d'*objectiva*, mots amb els quals, amb tant d'aplom, hom pensa, moltes de vegades, que en escriure'ls ha pronunciat un veritable oracle.

Heu-vos ací el pla en què ens plau deixar la recent escomesa. I esperar apassionadament l'hora en la qual el nostre esforç haurà contribuït a desvetllar abundoses eclosions plàstiques, sobre les quals tota opinió vivent, vingui d'on vingui, pugui acordar-se.

BUT- LLETÍ

PER
JOSEP
CARBONELL

No cal refer els antecedents de la disputa armada entorn les pintures que Salvador Dalí exposà al Saló de Tardor, de can Parés, per a situar el lector d'aquest *Butlletí* en un pla de precisions, necessàries abans d'entrar en matèria. Sortosament, després d'una calma del pitjor auguri per al futur de la nostra art pictòrica, el sinceríssim bescanvi d'opi-

nions i de convenciments ha estat reprès, sinó amb massa amplexa de mires, almenys amb prou d'agressivitat ribetejada d'escàndol, perquè tots aquells a qui plau de seguir el desenrotllament de les idees estètiques a casa nostra en siguin, a hores d'ara, assabentats. Altrament, els qui d'entre nosaltres s'avençaren a la defensa de Dalí i de ço que Dalí per nosaltres representa, completen en aquest mateix número els esmentats antecedents amb aquelles peces que més d'un lector esperarà, ben segur, en altre lloc i en son dia, la tramesa de les quals, cal dir-ho, no fou pas pels nostres negligida. Tota la part anecdòtica, — tots els jocs de

resta en peu. (Les acadèmies no fan, ni han fet mai, als artistes; curen només de rebre'ls just a l'hora en què inicien llur descomposició; es tracta, doncs, d'una benemèrita Neotàfia i no, precisament, d'una mena d'Ordenació sacramental d'efectes transcendents. La primera Acadèmia fou, només, un lloc plaent de congregació per a debats intel·lectuals; no una repesadora d'ingenis, o una fàbrica de motllures).

En declinar el segon any de la seva vida, L'AMIC DE LES ARTS ha xocat amb el pes mort d'una juvenesa artística massa aviat adormida sobre llorers que, malhauradament, no passen d'imagnaris. Massa d'hora i amb

món no acaba on fineixen llurs daliments, llurs intuïcions, llurs coneixements, llurs fretures o descobertes; cal recordar-los que els mateixos que d'entre ells avui fan algun paper en el camp de la pintura catalana, deuen llur valor i llurs èxits just a una època que fou plena de febre i de discussió estètica, en la qual ells actuaren d'adeptes d'allò que, per entendre'ns, en direm avantguardisme; que llur posició declinà i llur saba s'exhaurí a l'esmortuir-se aquella encesa de recerca expressiva; que el geni artístic, com el valor personal, neix sempre en l'ardiment de les batalles; i que mai se n'ha vist eixir cap dels pacífics repartiments de premis en els

JOSEP F. RÀFOLS. — «DIBUIX»

LA LITERATURA

SIMULACRES

PER
J. V. FOIX

PER A RAFAEL BENET

L'últim ocell es desprèn de la seva ombra com d'un disfraç damunt el macadam inútil. ¿Qui abandona entre les meves mans aquest guant perfumat?

Cap mà no em diu adéu; però per les cantonades i al fons de tot del carrer, mil mans amputades, en aquest capvespre morat, floten, cauen o s'allunyen amb lentitud vegetal.

Per les obertures tubulars devallen grosses àmfores esmaltades. Del fons de les cisternes unes veus desordenades em criden pel meu nom. Però si em moguéss del capdavall del soterrani, la meva testa-aranya marmòria coronada de tentàculs cristal·lins — llanguiria sota les lluors qui-tranoses del dia. ¿Quina vida ardent s'escorre per les venes robustes qui palpiten al llarg de les parets del passadís...

Só jo qui port, més alt que tots, l'ocellàs d'alumini que possem, a les nits de lluna, damunt la font de la pedrera. ¿Pere, Lluís! ¿on sou? Jo sent les vostres veus de joc a la placeta. No só orb, però em resteu invisibles. Veniu amb tres rodes i un cordill li he farcit les entranyes i aquesta nit batrà les ales. ¿Joan, Ernest! ¿No voleu jugar més amb mi?

Ja el vespre es descompon en una escampadissa de fulls de paper de seda. Tot sol jo iria a provar aquesta nit el mecanisme enginyós. Però aquell capataç m'ha dit que no em moguéss d'aquí i que aguantés hores i hores aquesta llarga barra de ferre, l'ombra de la qual, en projectar-se damunt la mar, s'hi insinua amb irregulars corbes obscenes.

DUES PROSES

PER
SALVADOR DALÍ

PER A LLUÍS MONTANYÀ

LA MEVA AMIGA I LA PLATJA

«Ba mel és més dolça que la sang».

Ara mateix, a la platja, les lletretes impreses del diari s'estan menjant l'ase enramat, podrit i net com la mica.

Anirem prop d'on es consu-

meixen les bèsties abatudes i llas-timoses, que s'han reventat una veneta en llur vol cruixent i sudorós de petites gotetes de sèrum. Allà trencarem el guix dels cargols, fins a trobar els que tenen dintre diminuts aparells de níquel, dolços com la mel, i tènue-ment febreros de la límpida-sa de llurs pròpies perfeccions articulars.

Ara que suo per sota el braç, deixaré morir en la seva esponja l'aire subtil que fan tots els aparells de la platja en desprendre l'alegria de les sines voladores, roges i càlides, que gotegen sang.

La meva amiga està ajeguda amb les extremitats tendrament seccionades, plena de mosques i de petites hèlixs d'alumini que acuden al seu nu semi-vegetal untat amb tot el rímel que vaig regalar-li el dia que feia els anys. La meva amiga té unes precioses orelles. La meva amiga té tot el cos foradat, transparent com les fulles seques perforades amb un raspall i vistes al contra-llum.

Un matí, vaig pintar amb *ri-polín* un nen tot just nascut, i vaig deixar-lo assecar en el camp de tennis. Al cap de dos dies el vaig trobar erigat de formigues que el feien moure amb el ritme anestesià i silenciós de les garotes. Tot seguit vaig adonar-me, però, que el nen tot just nascut no era altra cosa que la sina rosa de la meva amiga, menjada frenèticament per l'espessor metàl·lica i brillant de les agulles del fonògraf. Però, no era tampoc la sina d'ellat eren els trossets del meu paper de fumar, agrupats nerviosament a l'entorn del topaci imantat de l'anell de la meva promesa.

A la meva amiga li plauen les morbídeses adormides dels lavabos, i les dolceses dels finissims talls del bisturi sobre la corbada pupila, dilatada per a l'extracció de la catarata.

La meva amiga s'entrena cada matí amb un *punching ball*.

Guardo, en el meu bloc-notes, una torbadora radiografia de l'esquelet de la meva amiga, més bella i subtil que en les seves millors fotografies, amb les tènues i transparents *toilettes*. Les joies i la montura de plati d'una dent, absents de reflexos, neden entre les glaces de l'aquarium — ennuvolat i mate — de la radiografia, amb una paradoxa fixesa, extingida i astronòmica.

Avui, perquè estem molt contents, anirem a la platja a reventar les fibres més doloroses de les nostres fisiologies, i a esqueixar el pols més debíl de les nostres membranes, amb la superfície crispada de petits aparells i corals tallants. Contraient

els nervis, i apretant les nostres pupil·les amb les puntes dels dits, sentirem l'alegria gutural de les venes en trencar-se, i els mil sons de la nostra sang en saltar a pressió per cada nova ferida, amb àgils i vius ritmes més alegres i dolços que no els més dessagnats síncopes dels *Revellers*.

NADAL A BRUSEL·LES

(CONTE ANTIC)

«A dalt de les teulades hi ha animallets amb cara de nen».

Un pel al mig de l'ull. Jo deixo el meu mocador perquè Anna el tregui amb la punta. Un ull ben obert amb un pel atravesat. Després, Anna, portarà la confitura i més llenya. Encara no són les sis. Un pel en l'ull; en el fons dels ulls hi ha una careta d'animallet que ens mira. Els animallets, les famelles dels animallets, no s'ha de bufar el foc, et pot entrar una brossa a l'ull, etc., etc. Els animallets, el bou i la vaca.

El bosc.

La llebre, la guineu, l'erició.

El bou i la vaca, l'estable. El bou i la vaca, més que no altres bèsties, tenen al cap, en el fons del cap, allà on hi ha la mort, una careta de persona que ens mira.

Era una vaca molt gran... no, era un telefonista... no, era un ós que demanava caritat en el barri jueu. La sal i el pebre, el pessebre — les pessetes. Compten pessetes a dalt del taulell de la taverna. Un geperut compta pessetes a dalt del taulell. Pessetes. Passa pel pont ensucrat l'ós pobre i amb la llengua es treu la neu dels esclops.

Feren entrar l'ós i el ficaren al llit.

L'altre any, a un kilòmetre del poble, els telefonistes apedregaren vuit nens petits. Encara hi ha sang a la paret de l'hospici.

Jeronimus Bosc, amb l'ajuda d'un peix-dimoni, ha encès un foc verd, amb branques i pels, en el centre d'un llac gelat i s'escalfa les mans.

El cel, cap al tard, s'ha tnyit d'un tèrbol color d'absenta. Segurament tornarà a nevar.

En la torre deshabitada de l'antic Ajuntament hi havia una cambra fosca. En aquesta estança fosca engomaven la boca a aquells que tenien atacs. Anna feia escalfar la tisana en la cuina, que era paret per paret del quarto on engomaven la boca a aquells que tenien atacs. Encara hi havia en el rebost aquell plat amb la ploma bruta d'oli.

..... era ja l'endemà. Quan Anna obrí la porta per portar la tisana a l'ós, aquest havia desaparegut i en el llit només hi havia un pel.

ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE LA LITERATURA I L'ART ACTUALS ⁽¹⁾

PER
J. V. FOIX

La clamor d'aquells qui reclamen sinceritat als artistes o els la neguen, ha esdevingut, amb els anys, una vaga remor onejant damunt la qual les piragües més subtils, empeses pels més originals dels rems i els més gosats bogadors, floten amb gràciosa incurrança.

Amb els meus companys de L'AMIC DE LES ARTS, n'havem parlat sovint i, amb insistència, aquests darrers dies. Es clar: havem convingut, d'acord amb tants de textos qui flexibles o indòcils n'han establert l'abast i la diferència que, en art, calia distingir entre *sinceritat* i *convicció*.

Res de nou encarar les floracions inèdites del nostre esperit no són sinó reproduccions d'aquelles per les quals, en altres esperits similars, una tija secular es renova eternament. D'ací que, i em sembla haver-ho escrit, amb l'arabesc sinuós que dibuixen en blanc els paràgrafs dels autors antics o moderns que hom sol·licita, hom pot expressar amb claredat el seu punt de vista i, àdhuc, la seva *originalitat*.

Són tan abundosos els textos qui fan referència a la sinceritat i a la emoció artístiques, que m'h'a semblat més econòmic transcriure, amb les seves impureses, una conversa sostinguda amb alguns confreres, Ronda de la Universitat enllà.

En art i en literatura — diguérem — la distinció entre *sinceritat* i *convicció* és necessària. Per a això cal, ¿oi? donar un contingut emocional al mot *sincer* i un contingut intel·lectual al mot *convicte*. Normalment, la sinceritat afecta als sentiments: hom és sincer quan exposa allò que ha esprovat, sense dissimul. La convicció és d'ordre racional: argumentació i prova, dialèctica i lògica. (La sinceritat pot afectar les idees: hi convenim. Per exemple, jo puc ésser sincer en exposar les meves conviccions).

Quan jo escric les meves proses — que jo repugne d'acceptar en llur major nombre com a superrealistes, puix que jo intent de fixar-hi imatges d'una vivent realitat — em comport amb mi mateix i amb el meu lector amb sinceritat. Só, doncs, sincer en quant exprés sense frau situacions esprovades. I des del punt de vista estrictament literari, m'atreveiria a afirmar que só verídic. Só, en canvi, un convençut

en l'ordre de les idees que aquest realisme i aquest verisme no són una realitat universal. O, en altres termes, no són la noció de Realitat ni la noció de Veritat.

Totes aquestes consideracions les fem, és clar, des d'un punt de vista estrictament literari. En el terreny filosòfic o, potser millor, metafísic, arribaríem a aventurar-nos a plantejar-ho en altres termes. Si la noció de Realitat comporta la de Perfecció; si, segons Spinoza, Realitat=Perfecció; si la realitat que atribuïm a un poema o a una pintura depèn, a dins la història literària, d'ésser més o menys reals, i si, com volen altres filòsofs, la Perfecció no és humanament abastable, la noció de Realitat esdevé per a nosaltres una Superrealitat davant la qual ens trobem sempre en dèficit.

Ningú no pot evitar que jo consideri les meves proses com a realistes tot reivindicant la legitimitat d'un apel·latiu que s'havien fet seu aquells qui conreen amb tant de dalit l'infrarealisme o falsa còpia d'una realitat, d'una noció humana de la realitat, davant la qual gran nombre es manté amb els ulls clucs i el cor en paràlisi.

En un altre ordre d'idees, per exemple, la sinceritat i la convicció són simultàniament compartides: el catòlic és sincer en les seves passions, ho és en el pecat, tot i estar convençut de les veritats irrefutables del dogma que professa, contràries a les impulsions dels instints.

D'En Salvador Dalí sé que és sincer en la seva pintura; ignor si n'és un convençut. D'En Joan Miró sé que és un sincer i un convençut. Exaltació en el primer, beatitud en el segon.

* Pot assenyalar-se, potser, un denominador comú de tants d'estols bigarrats, una sola bandera unicolor damunt tants de banderins multicolors: la lluita contra allò que hom anomena, genèricament, passatisme. D'aquesta bandera que alguns creuen encara que mena el combat, n'han desertat les hosts més nombroses. El passatisme no és ja actualment, un enemic temible, ni tan solament no és l'enemic. La dispersió, la disgregació dels combatents ha portat, en canvi, el predominí d'algun dels estols damunt els altres. Avui dia, per exemple, a França, resta, com a conseqüència de tant d'aldarull, un grup autènticament d'avantguarda: el dels superrealistes i tres o quatre joves escriptors independents que del campí-quí-puguí n'han salvat llur personalitat incontestable.

* Tot i emprar-lo per entendre'ns, em costa d'escriure el mot

avantguarda i els seus derivats per significar el moviment post-simbolista. Sobretot donat l'ús erroni que se n'ha fet entre nosaltres i llur significació realment indefinible. Encara que és possible que algú ja ho hagi remarcat, cal considerar el mot *avantguarda* i els seus derivats com a expressions que no signifiquen res en literatura. Si de cas, cal admetre l'existència de diverses avantguardes literàries: Maragall, per exemple, fou un escriptor d'avantguarda; no ho ha estat, en canvi, el fals avantguardista Salvat-Papasseit.

Xiulem, malgrat de nosaltres mateixos, l'Anadòmena si gosa eixir nua damunt les taules; i

tat els menys avantguardistes de tota llur turbulent generació. Ha estat d'entre els dadaïstes que ha sorgit una pròpia avantguarda.

* Naturalment; per aquells qui segueixen totes les vicissituds literàries de les darreres generacions, els accidents d'una carrera tan fol·la són importants i, sovint, emocionants. En la història literària futura seran, però, imperceptibles. Es fet i fet un lloc comú que de cada escola només se'n salven dos o tres noms, reduïts a la unitat al cap d'un segle. Ara distingim els individus dins de cada grup, les evolucions de cada individu en un temps determinat; endevinem les in-

RAMON GAYA, «NATURA MORTA» (1927)

aplaudim, malgrat de nosaltres mateixos, la més deforme de les seves esclaves etiopes.

* El cubisme literari francès en algun dels seus aspectes és humanitarista, pacifista, internacionalista. El futurisme literari italià ha estat sempre nacionalista i feixista. Entre nosaltres la confusió entre tots dos moviments ha estat freqüent. Des del seu principi les tendències extremes franceses han estat llibertines; quan han pugat per una llibertat formal (des del vers lliure al cal·ligram) han expressat francament llur fons anàrquic, llur indisciplina fonamental. En aquells per als quals l'avantguardisme fou un joc intel·ligent, un plaer d'esteta, una manifestació d'exuberància literària (Apollinaire), les derivacions en l'ordre polític i social han estat nul·les. Purament i exclusivament literari, essencialment mistificador, llur malabarisme ha estat inofensiu, i, de vegades, facciosament medieval. Pot semblar una paradoxa, però crec que Apollinaire i els seus plagiaris han es-

fluències immediates d'una lectura o d'un corrent espiritual damunt aquest individu. Més tard veurem només la tendència del grup, i al cap d'una època literària, es veurà una nebulosa que integraran una suma de tendències. És possible, en canvi, que d'ací a 500 anys o d'ací a un miler, el clàssic més admirat, el mestre, l'immortal sigui reemplaçat per un cal·ligramista facciós.

* D'ací el risc que corren d'ésser corejats en riota els crítics assenyats, els dogmàtics de qualsevol Acadèmia que vulguin judicar des de llur punt de vista i, si tan condescendents són, i liberals, des d'un dogma extraoficial arbitrari, l'actual literatura fantasista. Un aventurer de la nova literatura defuig instintivament tot control crític exterior. En el seu ascetisme tota ambició humana és refusada. Per ventura és la forma extrema de l'ambició. Potser el límit d'un orgull extrem. És, però, un fet i cal constatar-lo. Apliqueu-los, si us plau, un epítet: cíncics. I en-

cara us equivocareu, per ço com emprant-lo en la seva accepció actual és possible que, històricament, en puguin reivindicar el seu significat original.

En les modernes exploracions literàries o pictòriques hom sent un plaer molt similar, segurament, al de l'espeleòleg Font i Sagué en escandallar l'avenc de la Ferla o en descobrir, a l'avenc del Bruch, a les costes de Garraf, un llac al fons de la darrera caverna on cap nauixer conegut no ha batut rem encara.

* ¿Romàntics? ¿Místics? ¿Totes dues coses alhora? Per ventura. És, però, més justificat creure que es lliuren, sense ésser ni una cosa ni l'altra, a una experiència romàntica o mística, o alternativament a totes dues, amb perfecta lucidesa. Llur originalitat pot ésser aquesta: la gran aventura de lliurar-se, a tot motor o helix calada, a navegar pel cel vastíssim de la imaginació, sense rumb i amb la presciència de sortir-ne il·lesos.

* «Si sabessin d'escriure un centenar de versos ronsardians, si es sentissin capaços d'escriure un acte racinà, si es trobessin autors d'un cant de la Divina Comèdia, abandonarien llur químera», deia un crític. No. Si els portessin en blanc, per rubricar amb llur signatura pròpia, una obra mestra de literatura acadèmica, s'hi refusarien malgrat d'ells mateixos. Tota bellesa passada és, per a llur sensibilitat, morta. Saben que això fou bell, que això per a una nova generació serà novament bell, que té una valor d'eternitat, que és la mateixa Bellesa, la mateixa Bondat, la mateixa Veritat. Per a ells, però, és un espectre i el seu record o la seva presència els enuja. Romanticisme quintaesenciàt però voluntari, conscient, arbitrat. Substitueixen la fórmula l'Art per l'Art, per la de l'Aventura per l'Aventura o, si acceptem el qualificatiu de romàntics que hom els aplica, per la del Romanticisme pel Romanticisme. L'idealisme motor dels romàntics, llur humanitarisme és, en els moderns fantasistes, nul. Davant el gran enuig de l'existència es lliuren a les més arriscades acrobàcies espirituals.

L'art, com els éssers vivents (Lamarck) té necessitat d'adaptar-se a les condicions que li són fetes. Una escultura de les anomenades clàssiques, és, als ulls de molts, un fantasma. L'artista estableix un ordre en els temps en els quals l'ha fet viure l'atzar i no disposa de més material que aquell qui en els diversos ordres de l'activitat de l'esperit i de la carn

li ofereix la seva època. Ja fa prou de bastir-s'hi una cabana prou airejada per a no morir d'asfíxia i no escampar amb la putrefacció del seu cos insepult, la pest.

* Hom els aconsellarà de no escriure. Si llur literatura no exerceix la benèfica funció social que se li té assignada, si ni la literatura en la seva bona accepció, ni l'art, no hi tenen res a veure, ¿per què tant de paper despès, tant de llibre inútil? No els ho pregunteu. Us respondran, si us aprecien i volen ésser-vos polítics, que és per esport. No hi podreu tenir res a dir. Qui boga tot sol els diumenges fora diga i sense fi; qui corre adalierat, volant en va centenars de quilòmetres sense meta fixa; qui erra per l'espai alabatent mancat d'aeròdrom fix on posar-se, o qui se submergeix a l'ampla mar pel propi adelitament, ¿us sorprèn?

* Cap feina no és, a darrera hora, inútil. Menys encara l'ardidesa d'esperit. El dadaisme fou un entrenament a la irresponsabilitat. Heu-vos ací els seus atletes més aprofitats: els superrealistes. Deixem-los en llur orgia: ¡follies de neòfit! Reprès l'equilibri hauran descobert unes quantes d'imatges fresques i noves, ben aprofitables, i hauran alliberat la imaginació dels pòsits que la infectaven.

És en això que els psicoanalistes han pogut interessar més: les associacions d'imatges en aparença més absurdes, més desordenades, més desproveïdes de significació, es revelen per l'anàlisi encadenades per una lògica passional. Amb totes les precaucions, Balmes, després d'assegurar-se la integritat dels orgues dels sentits, digué que la imaginació no es limita a la reproducció, ans forma conjunts ideals als quals la realitat no correspon. Sense això l'home, diu, res de nou no faria i es limitaria a copiar la naturalesa d'una manera fixa i invariable. Aquesta fecunditat de la imaginació és, de vegades, per Balmes, independent de la voluntat i palesa l'existència d'un ordre de facultats superiors a les sensitives. (Metafísica-Estètica, cap. XV, 122). I, també, escriu Balmes que, excitat el nostre esperit per les impressions sensibles, adquiríem el coneixement de coses incorporables. (Lògica, lib. I, cap. I, 12). Però Balmes amb el joc de les imatges arbitrades interpreta l'idealisme; Freud, amb les seves, una realitat; nosaltres, la realitat.

* El problema apassionant és per a la nostra llengua i per a la nostra literatura. En un moment

de reacció contra la meua sensibilitat exacerbada, vaig proposar, plantejant-me'l, d'abstenir-nos de tota lectura moderna. Si la prova fos possible, caldria disciplinar-nos-hi. Hauríem d'ésser, però, tots. Evitar que tal sensibilitat s'afini amb les sensibilitats més agudes de les literatures fetes, mentre que tots els altres col·legues continuen escrivint a la manera de..., de les mateixes literatures actuals i modernes, és difícil. Si la nostra literatura ha de continuar essent, respecte a les altres literatures, o de dues o tres d'elles determinades, una província, és inútil de pretendre que ho siguem d'una escola o tendència determinada excloent-ne les altres. A la gran reclosió cal que hi siguem tots, o cap. Als nostres historiadors literaris els cal d'assenyalar a quina època la nostra literatura ha tingut una valor pròpia i original. Les dades, potser imprecises, que ens han estat donades, no són pas gaire estimuladores. Temo que la literatura catalana, «provincial» ara i adés, no té possibilitat d'immèdiata d'alliberament. Es clar que, en el fons, hi ha l'afèr polític que duu en si una possible solució. Compartim sobretot aquest punt de vista aquells qui creiem que la nostra originalitat radical no serà pas crear una Art o una Literatura autòctones sino la realització d'una Política.

* Les manifestacions diverses i, sovint, oposades a l'estol dit avantguardista no han estat gairebé mai justament matisades a Catalunya. Futurisme, dinamisme, cubisme, dadaisme, superrealisme, etc., són expressions corrents en les nostres converses. Amb tot i ben recentment he observat com és difícil per a alguns distingir-les clarament. Aquesta dificultat de classificació és un senyal de poca maduresa per a afanyar-se a aportar certes innovacions gosades. Així com nombre de pretesos poetes nostres són incapaços de redactar correctament una lletra, nombre d'avantguardistes es troben idènticament en el mateix cas. Qui fa un sonet i no sap d'escriure una carta-postal és que, si ens hi fixem bé, el sonet és més dolent encara que les quatre ratlles mal redactades. Qui escriu versos sense puntuació, o mots en llibertat, o gaudeix component un *puz* literari ha de saber escriure correctament un sonet. Els atreviments, les innovacions només poden permetre's a temperaments excepcionals. Alguns pastitxos de literatura d'avantguarda apareguts en català us fan acotar el cap avergonyits.

Les meves prosas o llurs equivalents tenen una idèntica infrangible unitat com la dels ca-

torze versos d'un sonet. Les imatges qui contenen en són el ritme i llur consonància és d'una rigidesa acadèmica. Hom no em pot obligar a dubtar que les pintures d'En Dalí i d'En Miró manquin d'aquella unitat qui absorbeix o repel·leix els elements homogenis o al·lògens amb inflexible tirania.

(1) Els paràgrafs precedits d'asterisc aparegueren a la «Revista de Poesia», març 1955 (Vol. I, núm. 2).

GÈNESI D'UNA ESTÈTICA NOVA

El Dr. Paül Ramain publica a la *Renaixença belya*, de Brussel·les, un estudi sobre *La influència del subconscient i de les imatges oníriques sobre les arts contemporànies, i, particularment, sobre el cinema i la poesia*.

Recorda la seva tesi sobre la possibilitat de fer un cinema integral — el «cinema abstracte» segons Miklos N. Baudi i els deixebles del suec Vicking Eggelein — tot filmant un somni, mostrant així al públic la falsa incoherència de les imatges oníriques i diu que no caldria per a això ni milions ni «estrelles».

Actualment, segons el Dr. Ramain, quan els esperits recerquen una estètica nova i es preocupen de «cinema pur», de «música pura», això sembla totjust una utopia o discussió d'idees, però el fons psico-fisiològic reposa, sòlid, sobre l'estudi aprofundit dels fenòmens obscurs del subconscient i de les manifestacions de l'organisme ànima el qual és el mateix per a totes les construccions estètiques del pensament humà. Cal, però, cercar una altra teoria diversa de les actuals, més en relació amb les nostres coneixences biofísiques i bioquímiques, ciència que es podria anomenar no pas *Psicoanàlisi* ans bé la *Biopsíquica*.

Aquesta *Biopsíquica* té com a essència les perturbadores manifestacions fugitives del subconscient — el qual no té cap relació amb l'inconscient. Aquesta subconsciència se'ns revela en l'estudi nou del somni i de les imatges oníriques. En estat de vetlla s'exterioritza fugaç en la Inspiració.

Les imatges oníriques de la inspiració qui estan a punt de renovar l'estètica dels esperits moderns, tant en la música (escola Strawinsky, escola Honegger, ex-escola Schönberg), com en el Cinema (cinema dit «pur»), i en la Poesia (poesia dita «pura»).

Es un fet pel Dr. Ramain que la literatura actual dels talents d'avui en res no s'assembla a la d'ara fa vint-i-cinc anys. Tampoc la música actual no té res a veure amb la d'antany. També el cinema contemporani és ben lluny — de 25 anys — del de 1920. Allò qui domina en aquestes tres arts (hom pot ajuntar-hi la pin-

tura sintètica) en 1927 és la brevetat, la concisió, la condensació: molt en res. I aquesta dominació prové de la potència *inacostumada* de la IMATGE.

Tres efectes hi ha a la base de tot això: 1.er la vista intel·lectual intensiva; 2.^{on} la vida física trepidant del nostre cos; 3.er la facultat extraordinària que tenim avui dia de veure conjuntament fets allunyats i de rebre percepcions diferents. Això és degut al desenrotllament de les ciències, sobretot de l'aplicació de les ciències. Però aquests tres efectes tenen una causa única, directa i certa que és en l'exacerbació visual, auditiva, olfactiva i imaginativa del nostre organisme - ànima. Aquesta precipitació de la vida moderna ens ha dut a pensar, veure i sentir en IMATGES.

Pensem en imatges per tal com el nostre subconscient vigorosament fetejat per l'ambient científic i vital dels temps en els quals vivim, es presenta a la claror del dia i perquè havem atès aquesta cosa extraordinària, ço és: 1.er captar instantàniament una sensació qui es transforma no menys instantàniament en un sentiment; 2.^{on} fixar immediatament la nostra inspiració EN EL SEU LENGUATGE EXACTE QUI ES EL D'UNA SUCCESSIÓ D'IMATGES.

D'aquesta manera arribem a realitzar i a fer reviuir una gran part dels nostres SOMNIS, puix que la imaginació no és sinó una manifestació onírica, una finestra oberta sobre el subconscient.

Doncs, si la imaginació és una manifestació onírica — continua el Dr. Paül Ramain — la seva essència més perfecta qui és la inspiració esdevé el punt culminant d'aquesta manifestació onírica tot essent-ne l'espurna qui ens ENSENYA LES IMATGES DE L'ÀNIMA SENSIBILITZADA.

PANORAMA

PER
LLUIS MONTANYÀ

EL DIALEG DELS AMICS

Un motiu en aparença fútil, ha fixat, aquests dies, posicions, delimitat criteris i aclarit conceptes. Procediments estantissos han estat revelats i mentalitats enteranyinades posades a descobert. En endavant, caldrà tenir compte d'aquests nous elements de valoració, innegligibles. I haurem de felicitar-nos, particularment, de l'eficàcia imprevista d'una impulsiva defensa de l'amistat i de la raó, contra la inconsciència i el partit pres irresponsable.

Ja definitivament liquidat l'incident que les motivà, ens plau de publicar avui, simple deure de cortesia i de correspondència,

les nostres rèpliques a N'A. Esclasans i al senyor Joan Gols, que foren lliurades oportunament a la direcció de *La Nau*, sense que, per motius que escapen a la nostra penetració, poguessim veure-les reproduïdes.

Vulguin excusar els nostres habituals lectors aquest obligat parèntesi — sincopació en el ritme normal i mesurat del nostre *Panorama* — i acceptin les lletres que segueixen com a lògica conseqüència de la posició intel·lectual que havem adoptat davant els problemes estètics del nostre temps.

CATEGORIA

RÈPLICA A N'A. ESCLASANS

7 DE NOVEMBRE

No em cal esperar la resposta del senyor Joan Gols per a contestar a N'Agustí Esclasans. Es tracta, al menys en aparença, de dues qüestions diferents, ben delimitades. N'A. Esclasans té prou cura, en la seva rèplica, d'evitar tota confusió. Encara que, en el fons, ambdós distingits escriptors arriben, per mitjans similars, a idèntiques conclusions, no em sembla convenient de recolzar-ho. Vaig a contestar, doncs, al segon, immediatament. I això que gairebé me n'avergonyeixo. Es massa fàcil...

De dues coses acusava al senyor Esclasans en la meua espontània rèplica al senyor Joan Gols. La una — tàcita — d'haver penjat arbitràriament, com tants d'altres, a les pintures d'En Salvador Dalí, del «Saló de Tardor», l'etiqueta de superrealistes. (Senyor corrector: ¿Em vol fer la mercè de respectar aquesta gràfia? Es qüestió de gustos i jo la preferesc a *sobrerrealistes*. Són igualment catalanes i la primera és més justa, puix que no es tracta de bastir obres damunt la realitat, sinó de superar-la). L'altra — explícita — d'haver tergiversat els termes del títol d'una d'aquelles pintures. N'A. Esclasans, per manca, sens dubte, d'aquella indispensable «agilitat comprensiva», o per habilitat periodística, es refereix exclusivament a la segona. Jo podria, naturalment, insistir. Ja que així ho vol, però, em limitaré a la contestació estricta de la seva rèplica. Així com així, tinc observat que els judicis de literats sobre pintura solen ésser, gairebé sempre, desencertats.

Ultra això, jo tinc altra feina. La meua intenció en defensar l'amic, tan injustament i amb tan migrat esperit atacat, no era la de promoure una polèmica inútil. Ningú no convencerà ningú, i tots restarem al mateix lloc. Si N'A. Esclasans, però, vol continuar la discussió en un pla ideològic més elevat, pot acudir a les pàgines d'alguna de les nostres revistes d'art i literatura — el mateix AMIC DE LES ARTS que altres vegades ha acollit els seus solitaris abstractes, si bé li sembla — i tindrà molt de gust a con-

testar-li. Avui per avui, com he dit abans, em limitaré a refutar, simplement, els diferents extrems de la seva rèplica.

L'errada d'impremta que invertia les ratlles del seu article a *La Nau*, era fàcilment esmenable. N'hi ha de més enujoses. L'altre dia, sense anar més lluny, al mateix periòdic m'aplicaren un «llurs» inadequat, que encara em crispa els nervis cada vegada que el veig. Així, doncs, no costava gaire de veure ço que N'A. Esclasans deia. Allò que ja era una mica més difícil de veure era el que volia dir. Sortosament, però, no som els únics a no entendre sempre tot ço que N'A. Esclasans vol dir. Havem de resignar-nos-hi. Manca «d'agilitat comprensiva». En canvi, ara,

Això és el que jo no sabria pas aclarir. En el seu article deia el senyor Esclasans que En Salvador Dalí, encara que tituléss la seva pintura *La mel és més dolça que la sang*, era en el període de trobar *La sang és més dolça que la mel*. I, amb una subtil ironia que, he de confesar-ho, se'm féu completament escàpola, volia significar així «la seva posició mental» diametralment oposada a la d'En Salvador Dalí. (Esclasans m'hi enclou també a mi, no sé ben bé per quin motiu). Ara resulta, però, que N'A. Esclasans troba també «la sang més dolça que la mel». Suposant que N'A. Esclasans hagués cregut invertit el títol de la tela d'En Dalí i hagués trobat «la mel més dolça que la sang», encara

JOSEP GAUSACHS. — «PINTURA» (1927)

després de la seva explicació, encara ho entenem menys. Anem-ho a veure.

N'A. Esclasans diu que hi ha tres moments en tot procés artístic o literari: aquell en el qual «la mel té dolçor de mel», un altre en què «la sang sembla més dolça que la mel», i, finalment, un en el qual «la sang té gust de sang i la mel té gust de mel». Aquest darrer, per a ell, és el bo. A nosaltres, normalment constituïts, ens sembla que el primer període i el darrer són idèntics. Tota persona amb «sentit sensible, sentit intel·ligent» i, fins i tot, «sentit comú», podria dir el mateix. Ço que potser — amb N'A. Esclasans jo no gosaria mai afirmar res — volia dir, és que les tres etapes, com deïem a doctrina, poden resumir-se en dues: «La mel amb gust de mel i la sang amb gust de sang» = *La mel és més dolça que la sang*, i, «La mel amb gust de sang i la sang amb gust de mel» = *La sang és més dolça que la mel*. I ara ve l'emblemàtic. ¿En quina d'aquestes dues etapes creu el senyor Esclasans que es troba En Dalí i en quina està situat ell mateix?

m'hauria compromès a entendre-hi quelcom. Ara, no hi entenc absolutament res.

Ja em sembla estar veient el sensat lector del periòdic aguantar-se el cap amb totes dues mans i preguntar-se on anem a parar tots plegats amb aquest galimatias de la sang i de la mel. Tingui paciència, que ja estic acabant. El tristament cèlebre Marquès de Sade devia trobar la sang molt més dolça que la mel. Es ben lliure N'A. Esclasans d'ésser de la mateixa opinió. Aquest és el cas patològic, el cas neurastènic, el cas morbós. En Salvador Dalí, i — ara si que ho proclamo — jo mateix, trobem la mel molt més dolça que la sang. I, probablement, seguirem trobant-la-hi, encara que pesi als nombrosos senyors Esclasans del món.

Amb una cosa estic d'acord amb N'A. Esclasans. En què l'art és subjectivisme a ultrança. En tots els meus articles no recordo mai haver dit el contrari. De dues coses una: o bé el senyor Esclasans no els ha llegit o bé no els ha entès. En un assaig, ja en premsa, sobre el nostre poeta Sebastià Sánchez - Juan, culmina

aquesta apreciació. He dit que l'art actual d'En Dalí és d'un «salvatge objectivisme». Ho mantinc. ¿Vol dir això que jo hi estigui completament d'acord? Si el senyor Esclasans conegués els meus articles, com afirma, veuria les diferències que em separen d'En Salvador Dalí. La meua correspondència amb l'intel·ligent pintor figuerenc, amistosíssima, recolza sovint en aquestes divergències. En defensar-lo contra l'impensat atac, ¿on ha vist N'A. Esclasans que jo compartís les seves teories artístiques? «D'acord o no amb les seves teories i amb els seus procediments...» deia jo en la meua rèplica. Amb aquest motiu torna a demostrar N'A. Esclasans, una incomprensió absolutament mancada d'agilitat.

Una lleugera al·lusió, per a acabar, al seu judici sobre els meus articles que, per cert, ningú no demanava. En primer lloc, insisteixo a dir que no sé perquè els aplega amb els d'En Salvador Dalí, amb els quals no tenen el més petit punt de contacte. Dit això, faig constar el meu agraïment per la seva opinió desfavorable. Els elogis fan malbé els joves. Els blasmes els estimulen. Es per això que N'A. Esclasans ha sortit tan intel·ligent i sembla que jo vaig camí de perdre'm. Llàstima que la primera censura em vinguí d'un crític ja, entre nosaltres, tan esbravat.

ANÈCDOTA

RESPOSTA AL SENYOR JOAN GOLS

10 DE NOVEMBRE

Després de la meua rèplica de dimarts darrer a N'A. Esclasans, que suposo haurà estat ja publicada a *La Nau* quan ho seran aquestes ratlles, seria abusar de l'atenció dels lectors insistir sobre certs extrems i determinats aspectes, ja suficientment aclarits per a tot criteri serè, de la polèmica suscitada per l'article del senyor Joan Gols en aquell diari, a propòsit de les pintures *sobrerrealistes* d'En Salvador Dalí.

Fóra desatenció meua, però, no correspondre degudament a la part que l'esmentat senyor dedica a contestar-me en el seu article d'ahir. Procuraré ésser el més breu possible.

El senyor Gols qualifica de *dares*, ímpolides i irrespectuoses, les meves paraules de protesta per aquell article seu. Sortosament per a la meua reputació de mesurat i correcte, l'anònim — encara que no gaire difícil d'endevinar — comentarista d'aquesta polèmica, a *La Nau*, de di-lluns, no participa de la mateixa opinió quan té per *considerats* els escrits d'En Salvador Dalí i el meu. Insistint encara sobre la injustícia de la seva apreciació, em permeto d'assenyalar al senyor Gols, per si de cas no ho sabia, que el mot *falsedats* que vaig emprar i que motiva la seva indignació, és sinònim (pot trobar-

ho en qualsevol diccionari adequat) del de *inexactituds* que ell mateix reconeix haver-hi en la història, fantàstica i no famosa, del marxant parisenc. I això dient, com a consideracions liminars a la resposta de l'articulista de *La Nau*, vaig a seguir comentant els diferents punts del seu escrit que m'al·ludeixen.

El senyor Gols s'estranya que jo intervingués, primer que el propi interessat, en una qüestió referent a En Salvador Dalí. L'explicació és molt senzilla i està a l'abast de totes les intel·ligències. Vaig contestar, no en lloc d'En Dalí, sinó «anticipant-me» a la seva rectificació, perquè hi ha coses, la contestació de les quals no admet ajornament, i trobant-se En Dalí a Figueres, no podia lògicament rectificar abans que haguessin transcorregut alguns dies. L'esmentat senyor, qui ha necessitat vuit dies per a contestar les meves primeres ratlles, deuria jutjar que hi ha evident precipitació en el meu procedir. Ultra això, jo crec en els deures de l'amistat i en el meu perfecte dret a protestar de les informacions que m'interessin d'un dels meus diaris, sempre que em semblin equívocades o tendencioses.

Una petita observació, abans de continuar. He remarcat que el senyor Joan Gols, qui tenia anunciada una rèplica als escrits d'En Salvador Dalí, meus i d'En Sebastià Gasch, no fa la més petita al·lusió a aquest darrer. En canvi, en tota la seva resposta no deixa de fer servir d'argument frases cares al nostre amic. Em podrà objectar, certament, que no cal contestar un escrit no publicat, però no tenia tampoc cap necessitat d'anunciar allò que no havia de portar a terme. Haig de reconèixer, però, que la lletra d'En Sebastià Gasch, que conec perfectament, en al·ludir concretament a fets determinats i irrefutables, era la més difícil de contestar. El nostre amic és l'únic que està en coneixement, per haver-hi intervingut d'una manera directa, de la història del marxant d'En Dalí, el qual no és, ni de bon tros, l'inexistent del senyor Gols. Però, els dos amics al·ludits són els més indicats per a respondre, i ho faran si bé els sembla, a aquesta part de la contestació al·ludida. Jo passava de llarg en la meua protesta, sobre aquesta qüestió anecdòtica, no volent posar massa en evidència el poc mesurat procedir del reporter al qual em vinc referint.

Els qui hagin llegit la meua primera rèplica, saben perfectament que jo insistia, d'una guisa gairebé exclusiva, sobre l'absoluta sinceritat artística d'En Dalí. En què, contra el que hom venia a suposar indelicadament, la pintura d'En Salvador Dalí responia a un autèntic estat d'esperit. Totes les intervencions a aquesta polèmica no han fet més que

confirmar-ho. I la reputació artística del meu car amic, com jo volia, ha de sortir-ne fortament enrobustida.

El senyor Gols diu que ell no ha afirmat mai que En Salvador Dalí vingués a Barcelona pel «Saló de Tardor». Veïam: *Amb motiu del Saló de Tardor d'aquest any vingué a Barcelona un marxant parisenc per tal de veure les obres sobrerrealistes de Salvador Dalí. Senyor Dalí—li digué— pintim, etc.* Ja n'hi ha prou. ¿Pot dir-se, amb bona fe, que el senyor Joan Gols no ha afirmat que En Salvador Dalí era a Barcelona pel «Saló de Tardor»? Jo crec que no. I, ni el marxant parisenc va venir per tal de veure les obres sobrerrealistes d'En Dalí, del «Saló de Tardor», ni En Dalí era aleshores a Barcelona, ni és real aquella conversa. Aquests són els que el senyor Gols anomena *detalls inexactes* de la seva, que ara resulta no ésser-ho, història.

En Salvador Dalí es troba actualment fent el servei militar a Figueres, i amb això està dit quines poden ésser les seves absències de la simpàtica vila empordanesa. L'escomesa del senyor Gols va publicar-se mentre estava de guàrdia.

Si la laboriosa tasca de documentació, investigació i comprovació a què s'ha lliurat el tantes de vegades al·ludit senyor, durant l'espai d'aquests dies, l'hagués portada a terme abans, com era el seu deure periodístic estricte, tenim la ferma seguretat que les seves ratlles haurien restat inèdites i nosaltres ben tranquils a casa.

Contra ço que em proposava en començar, gairebé no m'he ocupat més que de la part anecdòtica de l'assumpte. I és que, amb N'A. Esclasons, encara és possible de discutir sobre qüestions artístiques i literàries, amb la remota esperança de trobar algun punt de coincidència. Això esdevé del tot impossible en tractar-se d'un senyor que barreja lamentablement el futurisme (?), Picasso, el superrealisme i Stravinsky.

La coneguda anècdota d'En Picasso (segona edició) valia més que la deixés per a nosaltres, per tal com fa *pendant* exacte amb la reportada per En Dalí en la seva definitiva lletra, i té absolutament la mateixa significació que aquella. ¿Si sabés el senyor Gols quant semblant és la seva posició en aquest debat a la d'aquelles bones dames americanes!

Acabo. El senyor Joan Gols declara conèixer tots els articles apareguts a L'AMIC DE LES ARTS. Indubtablement amb vuit dies no deu haver tingut prou temps per a llegir-los tots i li deu haver passat per alt el meu assaig sobre SUPERREALISME, del mes de Gener d'aquest any i bastants d'altres. No es podria comprendre sinó que no tinguino

ció de les diferències que separen el futurisme del cubisme (establertes ja a Catalunya, a «Trossos» en Març de 1918 i a la «Revista de Poesia» en març de 1925) i del superrealisme, i que em presenti com el defensor d'aquestes tendències. Tinc a la seva disposició una magnífica col·lecció de la nostra gaseta, per a correspondre així, modestament, a l'esplèndida *réclame* que ens ha vingut fent aquests dies.

I prou...

INFORMACIONS LITERÀRIES

◆ El 12 del setembre passat morí un provençalista eminent, En Marius André — Marius Andriu, com l'anomena el llemosí Albert Pestor. A vint-i-quatre anys, N'André fou il·lcorejat pels Jocs Florals septenaris del felibratge per la col·lecció dels seus poemes *Plou e Soleio i, uns mesos més tard, signava amb Maurras i Amoretti la Declaració dels Jovens felibres*. En 1894 publicava *La glori d'Esclarmondo*, i en 1897 l'adaptació provençal d'Els Pireneus, de Balaguer. Allunyat durant alguns anys del moviment occità per incidències de la carrera consular — durant l'exercici de la qual actuà a Barcelona — fins a 1924 no publicà cap més obra provençal, essent la darrera la celebrada *Eme d'Arange* un cargament. Marius André traduí al francès dues obres d'En Rossinyol i el Llibre del Consolat de

Mar (inèdit). Col·laborà en diverses revistes occitanistes, entre les quals, l'*Admirada Oc*, de Tolosa.

Serveixin aquestes notes breus com a contribució de L'Amic de les Arts als actes celebrats en memòria del federalista provençal, la mort del qual, amb tots els fervorosos de l'ampla Occitània, lamenta.

◆ Heu-vos ací una publicació (Taula de Lletres Valencianes) benvinguda. Bé calia que en aquest bell deixondiment de totes les valors culturals i històriques de les ribes occidentals de la mar llatina, València, la nostra germana València, avancés també amb la seva cultura gloriosa. La dolça varietat lingüística de la llengua comú, conreada en totum pels llevantins, seria el magnífic coronament de la gran renaixença. F. Cavallero, Eduard L. Xavarri, M. Thous-Lloreng, Carles Salvador, Ernest Martínez-Ferrando, Joan Valero, E. Navarro-Borrás i B. Ortiu-Benedito, poden, si llur esforç és, com cal esperar, persistent, esdevenir una avantguarda per a donar a llur terra un rumb cultural decisiu.

◆ Els nostres amics occitans ploreu també, i amb ells nosaltres, la mort de N'Albert Arnavielle, el «sant» del Felibratge. Els seus admiradors preparen la publicació de les seves obres inèdites.

◆ Catalunya lamenta el dolorós traspass del gramàtic Andreu Pastre, qui deixa una extensa bibliografia filològica que ha estat d'incomparable eficàcia en terres russel·loneses. La nostra literatura ha perdut en Pastre un apòstol fervorós.

LES ARTS

LES FANTASIES D'UN REPORTER

PER

SEBASTIÀ GASCH

A les darreries de l'estiu passat, el meu amic En Joan Miró em comunicava que un cavaller francès, amic seu, interessat en afers artístics, volia visitar la nostra terra amb l'objecte de conèixer allò de més notable que es produïa pictòricament ací. Pregat per En Miró d'assenyalar-li els noms dels pintors més dignes d'interès de Catalunya, vaig anomenar En Salvador Dalí i En Francesc Domingo, com a úniques valors interessants, tot i donant llurs adreces respectives.

Passades algunes setmanes, En Miró i el seu amic anaren a Figueres en automòbil, amb la intenció de conèixer l'obra del pintor empordanès. Jo havia d'acompanyar-los. Un excés de feina m'ho impedí. Alguns dies després, rebia una lletra d'En Dalí en la qual, entre altres coses, m'escrivia els següents mots sobre el viatge a Figueres d'En Miró i el seu amic:

«Abans d'ahir vaig rebre la visita del teu amic Miró i del seu company. La visita fou rapidíssima. En Miró em feu una gran impressió personal; no cal dir que no parlarem quasi gens. Ço que més els interessà fou les dues últimes teles que he pintat: *Bosc d'aparells* i *Aparell i*

ma. Ells coincidiren a afirmar que certs trossos recorden Yves Tanguy, però amb una tècnica molt superior, molt millor de *nature*, i infinitament més plàstica. De les pintures, dins la nova objectivitat, i mirant el retrat d'Anna-Maria, digueren que era millor que Severini. L'amic d'En Miró em digué únicament que volia estar en estret contacte amb mi».

Altres qüestions sol·licitaren més directament la meua atenció i vaig oblidar completament aquell assumpte. Un article de *La Nau*, del dia 3 de Novembre, s'encarregà de recordar-me'l. En aquesta informació, el seu autor — un gasetiller completament allunyat dels afers artístics — amb la deliciosa precipitació de tots els reporters, s'engegava capriciosament amb una rica fantasia d'un marxant, de teles bones i teles dolentes de Dalí, de cent mil francs, i altres filigranes i arabescos per l'estil. Aquesta informació, feta amb un sentit nul de la responsabilitat, era segurament filla de rumors arribats a oïdes del reporter, i ocasionats per una versió equívocada dels fets que he descrit més amunt. Indignat per la falsedat de la informació que posava en dubte l'honorabilitat del meu amic, vaig adreçar, el mateix vespre del dia 3, la següent nota a la secció: *El lector diu*, de *La Publicitat*:

«Un senyor Joan Gols s'entre-

té des de les planes de *La Nau*, a fer uns divertits comentaris a l'entorn de les obres d'En Salvador Dalí, exposades recentment al Saló de Tardor, comentaris tan divertits com l'hipotètic retrat que il·lustra aquell article.

No valdria la pena de donar una importància desmesurada a les paraules del senyor Gols, si ell s'hagués limitat, per mitjà del seu article, a fer una senzilla exhibició de la seva incompetència. Es dona el cas, però, que el tal senyor Gols, amb evident mala fe, es permet de fer unes afirmacions tan absolutament falses que, com amic de la veritat i íntim d'En Salvador Dalí, no em puc estar de desmentir. Haig, doncs, de fer saber al senyor Gols, per si ho ignora:

I. Que amb motiu del Saló de Tardor no ha vingut a Barcelona cap marxant parisenc per tal de veure les obres d'En Dalí.

II. Que és absolutament fals que el suposat marxant s'entrevistés a Barcelona amb En Dalí, ja que aquest pintor no s'ha mogut de Figueres fa tres mesos.

III. Que és absolutament fals, pertant, que En Dalí pogués dir al suposat marxant —mig avergonyit davant l'oferta que li feia— d'anar al seu taller a fi de mostrar-li coses bones.

IV. Que és absolutament fals que En Dalí consideri dolentes les seves obres del Saló de Tardor, ja que en un article que apareixerà d'ací uns quants dies en el núm. 19 de L'AMIC DE LES ARTS, el pintor figuerenc, en resposta als crítics, parla de les seves pintures amb una passió i una fe completament allunyades de l'escepticisme que li atribueix el senyor Gols.

Després d'això, si al senyor Gols li interessa, puc assabentar-lo que, un marxant parisenc, curiós en efecte de les obres de Dalí, visità aquest pintor en el seu domicili de Figueres, no a Barcelona, on veié tota, absolutament tota la seva producció, interessant-se especialment per la més recent, i no éssent qüestió en l'entrevista de cap quantitat ni molt menys d'aquests cent mil francs de la faula, que uns quants interessats a desprestigiari En Salvador Dalí han fet córrer amb evident lleugeresa i flagrant mala fe».

Aquesta nota no fou publicada. Posteriorment, el reporter en qüestió —contestant uns comentaris que tingueren més sort que els meus: els escrits dels meus amics Dalí i Montanyà— volgué sortir de l'impasse on s'havia ficat, amb una sèrie d'explicacions que no feren sinó desprestigiari-lo més del que estava que el seu article contenia inexactituds de detall (per al tal senyor Gols, allò que constitueix el fons i la veritable essència d'un assumpte són simples detalls sense importància); que tot allò li havien contat i que, si l'havien enga-

nyat, ell no en tenia pas cap culpa; i diversos altres arguments tan imponents com els citats. El tot, condimentat amb una salsa feta d'una divertida barreja de futurisme, hiperestesisme, superrealisme, gran quantitat de frases meves sense esmentar-ne la procedència, etc., etc.

Però, potser estem donant massa importància a totes aquestes facècies, més divertides que importants. Posem punt final amb l'obligada conclusió: el públic en general i aquest famós senyor Gols en particular, s'hauran adonat que en un país que

hora. *La idea...* com diu ell amb unció d'il·luminat.

Menyspreat, arreconat, oblidat. I no obstant, ningú no ignora que, gràcies a En Dalmau, havem conegut a Barcelona les obres dels artistes més representatius de l'art moderna. Ningú no ha oblidat les nombroses exposicions de pintors estrangers que ell ha organitzat. Ningú no ha oblidat aquella memorable *Exposició d'art francesa*, de 1920, que ens permeté de conèixer les obres de Braque, de Gleizes, de Gris, de Hayden, de Léger, de Matisse, de Metzinger,

RAFAEL BARRADAS. — «DIBUIX»

fou fins ara de masells, ja no són possibles certes atzagaiades. Ja no és possible d'especular amb la reputació d'una persona sobre bases tan poc sòlides com els racontars de penya.

L'EXPOSICIÓ INAUGURAL DE LES GALERIES DALMAU

Josep Dalmau. L'home que més ha fet per la pintura moderna a Catalunya. L'home que més malament ha estat recompensat del seu esforç.

Menyspreat, arreconat, oblidat, Dalmau exhauereix lentament les darreres reserves morals i materials que li resten, per a defensar fins a l'últim moment els ideals que l'han animat tot-

de Severini, de Vlaminck, i de tants d'altres pintors de grans mèrits.

Ara mateix, encara no dominada la crisi econòmica més greu que han conegut les seves Galeries, encara no refet del sotrac econòmic més violent que l'ha fet trontollar, En Dalmau, amb una empena formidable, es llença apassionadament al trasbals que suposa la complexa organització d'una exposició col·lectiva.

No oblidem, doncs, tan fàcilment els heroics esforços realitzats per Dalmau a favor de l'art moderna. Que cadascú els hi recompensi en la mida de les seves forces. En Josep F. Ràfols parlava recentment d'organitzar un homenatge al benemèrit Josep Dalmau, i el projectava d'una guisa tan delicada que ell tan sols podia imaginar-la. No cal dir que ens adherim fervorosament a tot allò que es farà. I ara, recensionem l'exposició

inaugural que havem esmentat.

Aquesta exposició, no sabem si degut a les precipitacions de l'organització, no té el to que hauria de tenir tractant-se d'una iniciativa d'En Dalmau. Aquesta exposició ens porta novament a abominar de l'art dit d'avantguarda. *¡Guerra a l'avantguardisme!* — cridàvem no fa pas gaire damunt aquestes mateixes columnes. — Ens cal repetir-ho encara. Si l'il·lustrador Basiana fa cubisme, si l'antic preciosista Xavier Güell fa *fauvisme*, això, a nosaltres, no ens interessa gens. Puix que, per damunt de tot això, hi ha el bo o el dolent, la bona o mala qualitat. I la majoria d'obres ací exposades són de la qualitat més baixa, a desgrat de llur aspecte de modernitat que podrà enganyar únicament als babaus.

Uns quants noms, però, noms que cobreixen una autèntica mercaderia de positiva valor, ens treuen el mal gust de tanta de mediocritat emboscada.

Barradas i Ferrant, en primer lloc. Fent-los costat: Junyer, Flores i Garay. Tres joves. Tres autèntiques esperances. Una mica allunyat: Gausachs, cada dia en possessió de nous guanys. I ja podem parar de comptar. Examinem, doncs, la personalitat de cada un d'aquests artistes.

Rafael Barradas és un poeta, un autèntic poeta. Tots els seus actes, la seva conversa ricament imatjada, els seus magnífics poemes que només alguns íntims coneixem, reflecteixen clarament tota la intensitat d'aquesta poesia de que és ric el fort artista uruguaià. La vocació insubornable havent-lo menat invenciblement, tot al llarg de la seva vida, a cobrir superfícies de línies i de colors, les seves pintures han reflectit també, tothora, aquest lirisme que l'anima.

Aquesta poesia, però, ha pogut més, moltes vegades, que la pintura. Les valors plàstiques s'han vist arreconades sovint per les valors poètiques, l'ona lírica arrossegant-ho tot al seu passatge. La pintura de Barradas ha estat sovint literatura.

Visitarem, hi ha temps, el taller d'aquest pintor amb Salvador Dalí, i tinguérem ocasió de contemplar tota la producció de Barradas, des de la més antiga a la més recent. En abandonar aquell *Ateneillo* de totes les nostres predileccions, Dalí, plasticista furibund, home de principis estructurals arreladíssims, ens digué que certs elements de les teles de Barradas no tenien explicació plàstica possible, que no podia explicar-se per quina causa hi figuraven. L'explicació és senzilla. Aquelles teles de Barradas no eren plàstiques, sinó expressives. Molts dels elements, la situació dels quals en les pintures de Barradas repugnava al nostre amic per refusar categòricament tota justificació plàstica, no po-

dien ésser explicats, en efecte, pictòricament, però sí des del punt de vista del sentiment. En contemplar aquelles obres de Barradas, calia fer abstracció del bagatge plàstic—absolutament necessari, altrament—per a llurarse de ple al perfum poètic que exhalaven aquells quadros: aquelles evocacions de suburbi, aquelles escenes de taverna de raval, tota la infinita tristesa d'Hospitalet amb les qualitats sumptuosament podrides tan cares a l'artista americà.

Algun temps, però, ha transcorregut des d'aquella escena. Barradas, sortosament, s'ha adonat ja clarament del perill de la caiguda dins l'amor literari que l'amenaçava, de continuar menyspreant les valors plàstiques. Inquiet, terriblement inquiet, amb la inquietud d'un noi de vint anys, torturat fins a l'obsessió, després de moltes nits de vetlla, ell decidí de rompre violentament amb el passat. L'esforç ha estat dur, molt dur, duríssim. A còpia de sacrificis, ell comença ja a aconseguir el seu objecte. Parlem de les seves teles recentíssimes, nascudes tot just fa ara un mes, conegudes només d'uns quants, i immediatament posteriors als tres paisatges exposats a la inaugural de can Dalmau, darrer vestigi d'una època completament closa.

En aquestes teles, Barradas aconsegueix ja de vorejar sovint l'absolut. Aquestes teles naturalment no desmenteixen el seu temperament poètic. Aquest lirisme, però, molt allunyat del sentiment literaturesc i deliquescent del Barradas d'antany, s'ha purificat. Ha esdevingut més pur, més fort i molt més masclé. Les teles que pinta actualment ho confirmen plenament: escenes religioses, asprament místiques, al costat del bordell tropical, amb la negra repugnant i el mariner ingenu. Temes religiosos i escenes que ens fan més repulsiu el vici—altament moralitzadores, per tant. Temes que ens fan pensar en Rouault, que simultàneja també les evocacions religioses amb les evocacions tràgicament torbadores de prostituídes sinistres i repulsives.

Totes aquestes obres, però, no són solament poètiques. Són també eminentment plàstiques. El lirisme de Barradas, lluny de manifestar-se com antany sense una bastida plàstica, desfermat i exalabradament incontrolat, ha trobat ja el motlle on buidar-se, els mitjans adequats per a manifestar-se. Les línies i les colors ja no són posades capriciosament. Obeeixen a un ritme que les guia. Les línies es cridan, s'uneixen, s'enllacen amorosament, tot establint ondulacions rítmiques i continuïtats que uneixen estretament els objectes entre si com feien els pintors cubistes. Les colors, també, són sotmeses a una exacta dependència fins a

arribar a la total harmonia del conjunt.

Plàstica i poesia. Repetim-ho encara. (Perdó, car Cassanyes). Plàstica i poesia, fraternalment unides en totes aquestes teles novíssimes del pintor uruguaià Rafael Barradas, el qual, davant la nostra insistència, s'ha decidit a exposar-les aquest hivern. Per mitjà d'aquesta exposició, el públic i la crítica podran apreciar l'abim que separa el Barradas d'ara i el Barradas d'antany, del qual les tres teles exposades en la inaugural de les Galeries Dalmau són la definitiva liquidació.

Angel Ferrant, un altre membre d'aquest *Ateneillo* que ens és tan car, exposa també a les Galeries Dalmau. Amb un agut sentit de l'escultura, Ferrant construeix les seves obres riques, riquíssimes, d'alta part, de condicions expressives. Ens trobem encara davant un producte de la fusió de la plàstica i de l'expressió, que reputeim necessària en tota obra centrada. Saludem en el nostre company un dels més purs escultors de la península. Ferrant, que fa tant de temps que treballa amb eficàcia, i que la nostra intel·lectualitat—amb els seus ulls massa endormiscats de pagesia, com ha constatat el clarividient Sucre en el catàleg—acaba de descobrir, s'ha situat de cop i volta al primer rengle dels nostres escultors. Situació ben guanyada, de la qual els seus grans mèrits el fan amplament mereixedor.

Joan Junyer ha d'ésser inclòs també entre els expositors més fortament dotats d'aquest conjunt. Agut, agudíssim, amb una sensibilitat terriblement *aiguísée*, ell se'ns revela com un temperament originalíssim amb unes obres pintades hom no sap ben bé si amb la punta d'una agulla o amb la punta dels nervis. Les seves línies incisives, punxants, tallants com un estilet, limiten unes colors organitzades en vistes a la sumptuosa harmonia platejada del conjunt. Junyer, que és ja quelcom de més que una esperança, viu ara ordinàriament a París, d'on rebem so-

vint mots d'ell sadollats d'optimisme. No dubtem que l'acollidora i comprensiva ciutat enriquirà aviat el seu nom amb l'auriola del prestigi.

Dos joves pintors es destaquen també per damunt de la grisor del conjunt. Dos murcians. Pedro Flores i Luís Garay. Aquests dos artistes, junt amb Ramon Gaya i Pomés—un altre murcià d'ascendència catalana—formen un nucli que desenrotlla la seva activitat en terres llevantines de cara a les inquietuds que caracteritzen l'actual moment plàstic internacional.

Flores i Garay produeixen sota el signe del neo-classicisme, representat a casa nostra per Josep de Togores. En amb-

dós artistes, com en el citat Togores, aquest classicisme no es manifesta integralment. Ells semblen voler fusionar l'estil lineal, que és la característica de les millors

obres neo-clàssiques, amb l'estil pintoresc. Ja ha estat notada pels crítics la influència barroca damunt l'art dels dos pintors. La *Dona adormida* de Garay, sobretot, presenta senyals evidents d'aquest barroquisme. La composició basada sobre la diagonal de la tela n'és la mostra més patent. Flores, potser més intens que Garay, recorda sovint l'època neo-clàssica de Picasso, l'època de les fortes figures elefantíques.

El més fort dels tres és indubtablement Ramon Gaya—gairebé un adolescent, nat en 1910—que no ha exposat a Barcelona amb els seus companys. Després del passatge per un aspre cézannisme, Gaya entrà també declaradament en el neo-classicisme que fou conreat per ell de faísó integral. Absolut linealisme sense la més petita concessió ni el més lleu compromís. En les seves teles recentíssimes, però, Gaya ha abandonat la seva antiga manera per a entrar de ple en ço que havem anomenat cubisme poètic. Però d'això ja en parlarem extensament en un estudi que li dedicarem aviat.

I ara, resumim: ens trobem

davant de tres pintors magníficament dotats i molt rics de possibilitats. Tres fermes esperances, prometedores d'un esdevenidor brillant, que, en un recó de món tan aparentment allunyat dels grans nuclis artístics internacionals com és Murcia, es desenvolupen plenament dins aquestes tendències *vivents* tan cares a Salvador Dalí. Tres pintors amb un denominador comú: la força; qualitat molt apreciable en l'època de la deliquescència pictòrica a ultrança. «Segueixo l'esforç dels joves pintors espanyols de París amb una gran atenció, puix que em sembla trobar-hi punts que indiquen que l'art espanyol jugarà un paper d'importància al costat del de Picasso». Això ens deia Christian Zervos en una lletra recent. Aquests tres pintors murcians confirmen l'optimisme del gran crític grec, i ens deixen endevinar el rol no menyspreable que ha de jugar, en un esdevenidor no llunyà, l'art del sud de la península en el panorama artístic europeu. Als noms de Picasso, Manuel Angeles Ortiz, de la Serna, Peinado i Lorca, cal ara afegir-hi els de Ramon Gaya, Luís Garay i Pedro Flores.

Quant a Josep Gausachs, inclòs també en la nostra llista dels millors expositors d'aquesta exhibició col·lectiva, ha aportat tres olis que ens el mostren amb dissenys constants de millorament i de superació. Les seves tres teles són molt superiors a les que li coneixiem. Gausachs aconsegueix resultats altament expressius amb una simplicitat de mitjans molt remarcable. Per via d'un sintetisme de gran agudesia ell sap plasmar intensament l'expressió anímica de les coses. Seria hora d'atorgar l'atenció que es mereix a aquest fort artista, que treballa ardentment en silenci fa tant de temps, adquirint pam a pam guanys cada dia més evidents, i voltat del menyspreu de la crítica i de la incomprensió de la gent.

Com havem dit, poca cosa d'interès trobem en aquesta exposició, llevat de les obres esmentades. Cassanyes, l'ardent defensor del post-expressionisme, ens ofereix paradoxal—dos dibuixos expressionistes. D'Artur Carbonell preferim el *Carrer de Sitges*; voldríem un major anhel de lirisme en aquest pintor novell; voldríem que aquest jove pintor, tan ben dotat, injectés un alè de vida a aquest aspecte de construcció darrera el qual s'amaga el més àrid dels academismes. Així mateix de Reig. Ferrer ha exhibit una nota de color, furiosament incontrolada. De Miquel Villà preferim la tela *De casa estant*.

També han exposat els artistes Biosca, Cochet, Coscolla, Homs, etc.

J. SOLER, IMPRESSOR: VILANOVA

«DEPORT D'HIVERN» BOIX DE FRANCESC CANYELLES. (COL. PRATS)